

Андрій КОСАР

Останнім часом особливо популярною темою різних дискусій та обговорень стало явище глобалізації. Воно зацікавило спеціалістів різних галузей: економістів, культурологів, екологів і ін; які у свою чергу розділились на два табори – прихильників та противників, тих, хто “за”, і тих, хто “проти”. І кожен з них на свою користь наводить безліч аргументів та фактів, які мають під собою серйозні підстави, але при цьому не прислухаючись до думок протилежної сторони.

У своїй більшості ті, хто намагається дослідити цей феномен, з одного боку підходять до нього однобічно, з позитивним чи негативним упередженням, а з другого – розглядають його у лише певній площині (зредуковано), як спеціалісти тої чи іншої галузі (біологи, соціологи, релігієзнавці та ін.). А це стає перепорою для глибокого і синтетичного дослідження цього процесу.

Через те нам потрібно одразу відмітити, що цей процес є багатоскладним. Вивченням усіх його складових займається дисципліна, яка останнім часом отримала назву “глобалістика”. Існують різні спроби систематизувати та класифікувати складові цього процесу в залежності від того, що в основу градації кладе автор. Для прикладу наведу лише спробу українського дослідника цього процесу, який намагається зробити класифікацію, відходячи від основних проблем глобалізації. Це співавтор монографії “Глобалізація і безпека розвитку” О. Білорус. Наведу три основні групи:

- 1) проблема “глобального управління”;
- 2) проблема “природньо-економічного характеру”;
- 3) “соціальна бомба”.

Приймаючи усе вище сказане до уваги, потрібно застерегти від звуження цього широкомасштабного процесу лише до однієї з його складових (напр. ісламізації чи вестернізації) – це лише стане нам перепорою для вияснення та розуміння підстав і причин глобалізації, а також у віднайденні автентичності цього явища.

Хочу зауважити, що мною недаремно було вжито слово “автентичність” у відношенні до цього феномену. Тим самим я б хотів запропонувати принцип оцінки й ставлення до реалій сьогодення відомого у сучасності канадського філософа Чарльза Тейлора, а також спробувати аплікувати його на дійсність глобалізації. Він, у свою чергу, полягає не у висвітлюванні позитивів чи негативів, і не у пошуці компромісу між обома сторонами. В основі його лежить віднайдення ідеалу, який мотивує цей феномен, а значить і автентичності цього явища. Це дає нам змогу конструктивно корегувати його і запобігати неадекватному втіленню його в життя. Сам автор підкреслює постійну напругу, яка існує між ідеалом і його втіленням та вказує на необхідність постійної боротьби за його істинну реалізацію – *la lotta continua* (іт. боротьба триває).

Якщо підійти із вище згаданої перспективи до цього явища, то можна буде зауважити, що глобалізація свідчить про певний етап розвитку людства і сама є зобумовлена ним (розвитком). Знаки устремління до глобалізації ми зауважуємо протягом довгого процесу розвитку людства: організація у племена, міста, імперії і так далі, аж до сьогоденнього

дня і різних транснаціональних об'єднань. Це все є свідченням певного розвитку у самопізнанні, усвідомленні самонедостатності і поступовому відкритті на "іншого". Звідси у деякій мірі можна говорити, що інтенсивність, яку набув процес глобалізації у сьогоднішній день, він завдячує збільшенню та розвитку можливостей комунікації. Хоч саме устремління, сам процес не є наслідком останнього, але радше його стимулятором. Із вищесказаного випливає, що в ідеалі глобалізаційний процес – це процес поступової інтеграції. І можна одразу наводити позитиви такої інтеграції: взаємозбагачення людства від окремих його частин, взаємна відповідальність за його майбутнє, солідарність окремої людини із цілим людством та людства із окремою людиною. Але в кінці кінців, якщо ми будемо чесними самі із собою, ми не зможемо уникнути питання: яка остаточна мета інтеграції людства? Чи це інтеграція для інтеграції? Чи вище згадані мотиви є достатнім обґрунтуванням цього процесу, чи вони є лише позитивами, які його можуть супроводжувати? Постановку таких питань ми рідко можемо зустріти у тих, хто досліджує це явище, вже не говорячи про відповіді на них.

Я, як християнин, із свого боку можу лише намагатись відповісти на це питання, опираючись на Одкровення та традицію Церкви. Це явище має місце в ікономії Святої Трійці, воно служить людству "шкіряною одежею" у підготовленні до зустрічі цілого людства (космічного Адама) із Воскреслим Христом, щоб, як каже Святе Письмо, "Бог був усім в усьому" (I Кор. 15, 28).

Для більш ширшого погляду на процес глобалізації потрібно розглянути ще деякі з її моментів, задуматись над якими нас покличе історія. Насамперед треба зазначити, що глобалізація – це не є спроба створити одну універсальну (тотальну) культуру, яка б поглинула у собі окремі субкультури, це намагання було б абсурдним та утопічним, і з досвіду історії нам це є відомим. Процес глобалізації – це рух до досягнення єдності в множинності культур. Кожна із культур, подібно як і кожна людина, є особово неповторною. Але кожна культура, так само як і людина розвивається лише у спілкуванні-діалозі з "іншим" та "іншими". Ізоляція ж стає деградацією будь-якої культури. Хоч історія показує нам, що культурний обмін завжди існує, і дуже важко є його припинити та ліквідувати.

Також хочу поділитись досить цікавою думкою, яку наводить Самюель Хантінгтон у своїй книзі "Конфлікт цивілізацій", що при експансії чи засиллі однієї культури на іншу, остання, спротивляючись гегемонії, починає рух у піднесенні своєї ідентичності. Ослаблення самосвідомості однієї культури порушує баланс діалогу культур дає можливість експансії іншим сильнішими культурам. Відтворення ідентичності під небезпекою асиміляції в середовищі інших культур стає відновленням балансу рівноцінного діалогу. Однак можлива й інша, негативна реакція на культурну експансію, що часто виражається у формі тероризму. Така поведінка може бути зобумовлена слабкістю культури, яка є під загрозою. У таких випадках найкращою дією, яка приведе до позитивної розв'язки проблеми, буде безкорисливе сприяння сильніших культур у відродженні автентичності слабшої. Подібне наставлення свідчитиме про усвідомлення відповідальності за "інших", що є ознакою зрілості будь-якої культури.

Що ж до насильного окультурення (про яке багато тепер говорять), якщо воно не знаходить сприйнятливої ґрунту, то є малоефективним і поверховим. Із плином часу культура регенерується, приймає лише те, що їй органічно підходить. Правда, це не можна сказати про перейняття однією культурою властивостей іншої, що близькі їй по духу, властивостей, які її збагачують і органічно стають її надбанням. Таким чином

відбувається обмін властивостей різних культур, при цьому кожна із культур зберігає і розвиває свою ідентичність. Розвиток своєї ідентичності у відкритості на інші культури є тим неповторним вкладом цієї культури, те, що вона може дати до розвитку культури світу.

Тільки при прийнятті цього всього до уваги ми знаходимо автентичне місце процесу глобалізації.

У свою чергу, Церква, яка покликана переображувати світ і суспільство як приклад для “діалогу культур”, може запропонувати модель “соборності”, яка є підставою у східній еkleзіології. Поняття “соборність” імпліцитно вказує на дві свої складові: помісність і єдність. Помісні Церкви, постійно перебуваючи між собою у сопричасті, що є підставою повноти їх помісності, становлять єдність, яка впливає з їх сопричастя, проте не є перешкодою для їх повної помісності. Тут важливу роль відіграє Київська Церква, яка намагається втілити цю модель відносин у життя.

Подібним чином і окремі культури, як і помісні Церкви, перебуваючи у “сопричасті” між собою, можуть становити єдність, яка не буде загрозою для кожної культури зокрема.

А. Косар. Глобалізація як феномен сучасності // СЛОВО 4 (21) (2004) 28-29